

ביזיות — קרוב ל־30,000 איש. — נמצאים ב־ אותו איזור, בנימוק הרשמי של „תמרונים שנתיים“. במצודות־המשטרה שוכנו פלגות גפרות, עם מלאי־אספקה לחודש ימים, וקשר אלחוטי קיים בין מצודה למצודה.

עיראק

עד לחודש מרס נסתיים פינויים של חי־ לות־המצב הבריטיים שבצפון־עיראק (איזור שדות־הגפס — בתוך זה) ; ואלו מסוף מרס הוחל בפינויים הסופי של חילות־המצב שבי־ דרום־עיראק, — לאחר זאת לא ישארו בארץ אלא בסיסי־אוייר בריטיים מעטים בלבד. לרגלי זאת נמסר ע״י המ.גנ. למפלג, מפקד החילות הבריטיים בעיראק, לידי הגנ. ישמע־ איל נמיק, מיינסטרה־הגנה העיראקי, המוע־ דון של „צבא מפקדת פרסוע־עיראק“ שבבגדד, על גדות חידקל, הנודע בשם „תיבת־נוח“ — ומעכשיו יהיה למועדון־חיילים עיראקיים.

את היום בו טס אחרון אנשי־הצבא הז־ רים משדה־התעופה של מוה, ציינו בסוריה ע״י יריות תותחים, קריאות ממושכות ממג־ דלי המסגדים, צלצול פעמוני הכנסיות, וה־ נפת דגלים. במסקר הצבא הסורי באותו יום צעדו פלגות־משלחות של צב־ אות ערביים אחרים, ובראשם פלגת הצבא המצרי, אשר לדברי העתונות הערבית הוא „הקדום שבצבאות העולם“. עוד לפני כך בישרו העתונים על בואם של אנשי צבא מארצות ערב, ובמיוחד על מטוסים סעוד־ יים, — שלושה במספר — להשתתף במסקר. באה גינדת פרשים סעודית, והאמיר מנסור, בורה־מלך, וזיר־המלחמה. 9 מטוסים שלחה מצ־ רים. במשלחת עבה״י היה גם עבד־אל־ קאדר פחה אל־גינדי, סגן מפקד הצבא וכן באו 3 „טנקים“ (אולי — מכונות־שריון?) ו־30 חייל.

בסוף אפריל נודע, כי פאוזי־אל־קואקגי, קצין עיראקי שעמד בראש כנופיות בא״י ב־1936, וב־1941 לחם בבריטים במדבר הסורי והוכה ליד רוטבה — הוזמן ע״י ממ־ שלת סוריה להיות המצביא־הראשי בצבאה החדש. לפי ידיעות נמצא קאוקגי, שברח ב־1941 לגרמניה, באיזור הכיבוש הרוסי. ול־ פי ידיעות אחרות, לאחר שפנתה ממשלת סוריה אל השלטונות הבריטיים בבקשה ל־ השתדל בדבר שחרורו, — הובא למוסקבה.

על הענין האמריקאי בחופה של סוריה („נמל“ לטקיה), כבשאר חופי היס־התיכון, אשר הובלט מאז ביקורה רבי־הפרסום של אנית־המערכה „מיסורי“ בנמלי אותו ים, וב־ קושטא בכלל זה, יש ללמוד מביקורו של האדמירל ג' גיימס, מפקד כוחות־הצי של ארה״ב, בסוף אפריל אצל נשיא סוריה, „אשר לו מסר אגרת אישית מאת הנשיא טרומן“.

באמצע מרס יצא ראש המטה הכללי של צבא־סוריה. הנתון בשלבי האירגון־מחדש לאחר „העברתו“ מידי צרפת, לבקור רשמי בקהיר לשם התיעצויות במפקדת הצבא המצרי.

באמצע אפריל נודע כי ממשלת עיראק תדרוש מבריטניה את שינוי החוזה משנת 1936. הנקודות העיקריות: בסיסי־האוייר הבריטיים ומשמרותיהם, שיתוף־הפעולה ה־ כלכלי, והעסקת יועצים מומחים ומהנדסים בריטיים, שנקבעה בחוזה הקיים, אשר תוק־ פו, להלכה, — עד 1955. מלכתחילה לא הניחו כי יהיה בגייסות הבריטיים שבעיראק ימשום בעיה רצינית. חבאניה — כמאה ק״מ מערבה לבגדד, במדבר — ושייבה, סמוך לראש המפרץ־הפרסי בדרום־עיראק — הם הבסיסים היחידים שבארץ. מאז הביא המצב באורביג׳אן את ראש ממשלת עיראק לידי הצהרות נוספות כי „אין בעיה בגייסות ברי־ טיים, כי הסה״כ הוא רק 2,000 אנשי רא״פ“.

סוריה

ל־15 באפריל שלם פינויה של סוריה ע״י צבא בריטי וצרפתי. יחידות הודיות אחרו־ נות, בצאתן בקול שירה את דמשק, ליוו בתרועות של המונים. עם זאת, פיטוריהם של מספר אנשים רב מאלה ששירתו קודם ב„חילות־המזרח המיוחדים“ בימי הפיקוד הצרפתי (וממשלת סוריה לא רצתה להשי־ אירם בשירות, מנימוקים אלה או אחרים) יוצרת קבוצה נכרת של חסרי־התעסקות, והוא הדין לגבי פועל־ההצבא המרובים.

לפי ידיעות, ממקורות מהימנים, מאמצע מרס, "תוסיף, כנראה, ממשלת בריטניה למי מן את הלגיון הערבי, ושאר יחידות, לתקופה בלתי-מסויימת, כדי להבטיח סדר ושלום במקום. הערכות שנעשו לא-מומן מחשבות את ההוצאה הזאת כדי 4.000.000 לא"י לשנה. (מן הראוי לציין כי הסכום הנקוב כאן, הגר

דרש להחזקתן של החטיבות העבר-ירדניות. עולה למחצית תקציב ההגנה הר כולל של ארץ כמצרים, אשר לא עלה על 8 מליון לירות — ובענין זה עיין בעמ' 111, ברשימה, "הצבא והתקציב במדינות ערב", אשר בה לצערנו הסתרס סכום תקציב המדינה המצרי והועמד על 46 מליון ל"מ, תחת 96 מליון שבמצריות. והלא אוכלוסית מצרים — מבלי לדבר כלל על ההבדל שבעשרות שנים — עולה על זו של עבה"י פי חמישים. אין זאת אלא שמאוד חפצה בריטניה ביקרה הצבאי של עבה"י).

לדברי אברהים פחה האשם, ראש ממשלת עבה"י — בשיחה עם ב"כ השבועון, "אל-מסתקבל" המופיע בא"י — "הלגיון הערבי של עבה"י הנו החיל החדש ביותר שבמזרח התיכון באשר לצידוד ולארגון". הפחה אמר כי ללגיון צידוד מלא, טנקים ומכוניות-שריון בכלל זה, ואינו צריך אלא מטוסים, ממשלת עבה"י עומדת לרכוש בקרוב מספר מטוסים, והחליטה לשלוח בני-עבה"י צעירים לאנגליה, לשם אימון.

"יחסי אנגליה והערבים מיוסדים על ידי דות-אמת" — אמר האמיר עבדללה בהודעה בכתב לעתונות, כתשובה לבקורת על החוזה בריטניה-עבה"י. "מתגאה אנכי בידידות זו. מבלי הגייסות הבריטיים שבעיראק, במצרים ובעבה"י, לא היתה דמשק בטוחה מפני אויביה אפילו כ"ד שעות. אין ספק, שהבריטים הם שהצילו את סוריה". האמיר סבור כי ההסכם הצבאי שבצד החוזה הנ"ל יסייע סיוע רב לעבה"י במשך תקופת תוקפו של החוזה.

— פיניו של צבא-צרפת מהלבנון הולך והופך ליציאה כללית למדי, גם של אוכלוסיים אזרחיים ממוצא צרפתי. כך, בצאת השלוח השני של אנשי-הצבא, כ-500 קצינים וחיללים, בסוף אפריל הפליגו באותה האניה גם כ-1.500 תושבים אזרחיים.

*

— לפי קצב הפינוי המשוער יישארו בלבנון, מילוי, רק כמה מאות מומחים טכניים מהצבא הצרפתי, וגם פינאיים של אלה יושלם בשנת 1946.

בקרוב שבטי הבדווים

בראשית אפריל ש.ז. התכנסה ליד מעיינות-ירוסבה, סמוך לגבול עיראק-עבה"י, ועינה של שייכים בדווים, כארבעים במספר, מארבעת הארצות (סוריה, עיראק, עבה"י — וכנראה, סעודיה), אשר נמשכה 3 ימים אולם "נופצה" שעה שפרצה התנגשות בין נציגיהם של שני "צדדים": שבטי איזור ואדי-סירחאן, מצד-ההאשימיים והמטה של רוראלה, הנוטה לזואבים, שבהנהגת האמירים לבית שעלאן. מארחו של הכינוס היה אמיר פואזי-א-שעלאן הנוכחי, צאצא אותו נורי-א-שעלאן אשר לחם יחד עם לורנס ב"מרידת-המדבר" (אכן, לורנס ייחס לו עמדת "המתן וברור" — המער), ושאותו נישאה לאבן-סעוד.

*

שודדים בדווים שדדו, בשלהי אפריל, אורטובוס בדרך דמשק-בגדאד, במדבר סוריה כ-30 ק"מ לפני הגבול העיראקי, בגזלם כדי 10.000 ל"ס. בין הגנזולים — הקונסול הכללי של מצרים בעיראק, חילות ממונעים וגדודי הגמלים שיתפו פעולה עם הג'נדרמריה ב"דליקה אחר השודדים, וחילות עיראק נשלחו אל הגבול, למנוע מהם אפשרות לעבור את הגבול. עתוני סוריה נרגשים ודורשים לנקוט באמצעים חמורים, וביחוד מאחר שהמעשה — שלא היה שכיח מזה שנים רבות — אירע מיד לאחר סילוק הצבאות הזרים מ"סוריה. מאז לא נודע דבר על תפיסת הפושטים, שרכבו על גמלים בשעת המעשה.

אשר למ"מ בין עבה"י לעיראק, בדבר האחדת המנגנון הדיפלומטי וכוחות-הצבא של שתי הארצות ומיזוגם, אשר החל בפברואר, בעמאן (ראה, "צורר ידיעות המזרח" ב"מערכות", חוב' ל"א-ל"ב), הרי ידיעות שונות דיברו על חידושו בחודש מאי או בחודש יוני ש.ז.

מצרים

בעיית יחסי בריטניה-מצרים עמדה בראשית מאי ש.ז. בסימן הודעתה, רבת הסנסציה, של ראש הממשלה הבריטית בדבר פינוי מוחלט של חילות-בריטניה מכל שטח משטחי המדינה המצרית. מחמת הודעה זאת צצה ועלתה בעיה מעניינת — וחריפה — של יחסי הדומיניונים ובריטניה בשעת קבלת הכרעות קיסרותיות גורליות מסוג זה. במסגרת, "צורר-ידיעות" אין, כמובן, מקום להערכת חזיון זה — ומ' הג' בלוימי. ואשר לענין הפינוי עצמו, הרי שתי בחינותיו הנראות כבר לעין הן הזמן והשטח. אשר לזמן שיידרש לפינוי — שונות הן ההערכות — משנה ועד 5 שנים — אך יש לשער כי יקבע מועד של שנתים או שלוש שנים. אשר לשטח — מפתיע היותור המוחלט על בסיסיים (פירושו — העתקת הבסיס מאלכסנדריה למקום אחר), וביחוד — על בסיסי-אייר. שני היתורים האלה — יחד עם הנכונות, כאילו, להוציא מעבור שנים מעטות כל חיל בריטי מאזור תעלת-סואץ — מפנים את המחשבה לשטחים בהם ירוכזו בסיסי הצבא, הצי והאוויר.

ברור לנו תפקידה של ארץ-ישראל; אם כי טיבו של הריכוז הצבאי הקס והולך כבר כעת, בארצנו יהיה תלוי, במדת-מה, בגורם שטרם נתברר עדיין — אופי התג' אים שיקבעו, בחוזה הבריטי-המצרי" העתיד להתחתם להגנת התעלה ב"מנזיחירום", הרי כב הכוחות המצריים, וזכויות-ההכנסה של כוחות בריטיים במצבים כאלה. אך הדבר הנשאר בלתי-ברור במקצת ב" כל אותו מערך חדש של מחשבה אסטרטגית-מדינית הנובע מהודעת-אטלי הנ"ל, הוא ההיקף העתיד להיות של רשת-

בסיסי-האוויר הבריטית במזרח-התיכון ובים התיכון, הן כחוליה המקשרת ב"אלכ" סון הקיסרותי" הגדול, והן לשם שליטה על דרכי הים — ביס-התיכון, ביחוד, כי לגבי ים סוף ייתכן כי יספיקו שלושת ה"יתדות" של עקבה-פורט-סואדן-עדן.

בעקבות הודעת אטלי על פינוי מצרים פירסם הג'נ. תומס בלוימי, מי שהיה מפקד הגייסות האוסטרליים במזרח-התיכון, ואח"כ מצביא ראשי של הצבא האוסטרלי, הודעת הגבה אשר הננו מביאים כאן מתוכה את הקטע הבא: "אין אני יכול להאמין, כי בריטניה מתכוונת באמת לנטוש את הפיקוח על מורת היס-התיכון; ומה הוא מכל מקום ערכם של הכוחות-הלוחמים המצריים? הלא פחות הוא מכות האיטלקים אשר נגדם סיר-בו הם, בשעתו, ללחום. אכן, מצרים הנה ארץ-האינטריגה, מי שמציע בה את המחיר הגבוה ביותר, הוא הווכה בפרס... השפעת הסתלקותנו על יון ועל תורכיה — אין לה עריכה כלל... אחדותה האיסטרטגית של הקיסרות סובבת, כעל ציר, על אזור-התעלה..."

אכן, באם לא תקבל בריטניה את הסכמת מצרים לתנאי חוזה אשר ייראו כהולמים בעיניה — עלולה היא לחזור, — כדברי אטלי בשעת הוויכוח בבית-הנבחרים, לנסיון להוסיף ולקיים את החוזה משנת 1936, אשר תוקפו יפה להלכה עד 1956.

לרגלי השמועות הממושכות, שבצאת החילות הבריטיים ממצרים יקימו בכ"ז, בסיסים "מהעבר האחר של התעלה — דהיינו, במדבר סיני" (*), הודיע בחודש אפריל, "הלויה" (גנרל) אחמד עטיה פחה, מיניסטר-ההגנה המצרי: "ממשלת מצרים אמרה את דבריה: האחרון לגבי המו"מ עם בריטניה, אשר יתנהל על בסיס פינוי החילות הבריטים ממצר-

ות עיין ברשימה "תקציבי-המגן של מדינות ערביות", שב"רשימות הקצרות" בחוב' זו, בנוגע לרקע הכלכלי-הכספי של הדיונים שבין בריטניה למצרים, בדבר מסירתה החד-רגתית של הגנת תעלת-סואץ לידי הצבא המצרי.

רים. דבר חסר-הגיון הוא להרהר או לדין באפשרות הפיכת חצייהאי של סיני למחנה צבאי ענקי לגייסות זרים, ויכול אני להבטיחכם, (הפניה — לעתון; המערכת) כי אין אף לחלום על כל תכנית מעין זו". (כידוע הכריזה בינתיים הממשלה הבריטית על רצון להפתרון הבעיה ברות דברי ה"ליוה" — המערכת).

*

ריח של הני מקורי עולה מידיעת "יו" בייסד פרס" מקהיר, אמצע מאי ש.ז. הארמ: מרת:

מחירי השוק-השחור לפצצות שבמחתרת קהיר גאו ועלו בשבוע האחרון. ולא מפני הצטמצמות ההיצע, אלא מחמת הביקוש שגבר מאוד. ממוצע של ג' פצצות נזרקות עתה מדי יום בחוצות קהיר. ורימוריד אשר רק לפני ימים אחדים עלה 50 גרוש בלבד מכניס כעת סכום גדול פי חמשה. הוול שבאקדוחים מחירו הגיע ל-75 גרוש, תחת 25 גרוש שבעבר. אלה הם כלים מטיפוס איטלקי, ומחירים הנמוך נגרם בעיקר ע"י המחסור בכדורים המתאימים להם. אין לר"כוש יותר מ-20 כדור עם האקדוח. מחירי ה"טומי" אף הם עלו, אך רק במעט. תת מקלע אמריקאי עולה 14 לירות.

*

לפי ה"יוניטד פרס", אירגן בראשית אפריל שירות ה"אינטליגנס" הבריטי חקירה ודרישה בענין מספר האקדחים הגדול ה"מצוי במצרים. הומצאו דו"חות ללונדון על כלייריה אלה, אשר היו מטיפוסים שונים, ששלטונות הצבא במצרים השתמשו בהם. אם כי אקדוחים אלה לא נגנבו מאת הגייסות הבריטיים, היה מספר רב מהם ממוצא בריטי. השלטונות המצריים החרימו בזמן האחרון כמה כלייריין אולם הללו היו רובים, שנלקחו מאת אכרים, ולא צד זה הוא הנו המסוכן, מעיר מוסר-הידיעה.

לוב

הידיעות בדבר אפשרות השארת עיקר מושבותיה של איטליה שבעבר תחת "נא-מנות" איטלקית מטעם ארגון האומות המאוחדות, מציבות שאלה רבת-ענין בדבר דרכי השליטה הבריטית על היסד-התיכון ב"עתיד. כפי שידוע לקוראי "מערכות" ראו

בבריטניה — לאחר שמלחמת-העולם השניה גילתה את כל הסכנות שבאותו "פרוזדור-ימי" צר ששמו היס-התיכון — את אבן ראש-הפינה להבטחת דרכי-הקיסרות בים זה בעתיד, בתקיעת-יתד בריטית אם לא בלוב כולה, הרי לפחות בקירנאיקה. חציאי זה, המתבלט מהחוף האפריקאי צפונה ומהה "מיצרים" מול יון וכרתים, מחייב, לדעת מומחים בריטיים, משענת ימית, ובראש-דור-אשונה — אוירית, לשליטה על "המים-הצרים", — ותהיה צורת השלטון של אותו חציאי כאשר תהיה: חסות או נאמנות בריטית — או מצרית, — או עצמאות-למחצה של הסנוסים. אולם "נאמנות" איטלקית — תכביד על פתרונות מסוג זה, ועל כן אין עוד לדעת אם הידיעות על אפשרות כזאת הן אמנם "המלה האחרונה" בענין זה.

מא"י — לקפריסין

באפריל ש.ז. חוסלה החברה הבריטית לזמן-מלחמה שטיפלה בתיקוני-האניות ההכ"רחיים בנמל-חיפה בשנות המלחמה, מאז ינואר 1943 (בסמוך ל"ימיראל-עלמין", כזכור). בקשר עם זה, פורק עכשיו שוב והוחזר לקפריסין בית-מלאכה גדול לבדק-ספינות, אשר טולטל בסוף 1942 מקפריסין והוקם מחדש באיזור הנמל בחיפה. לשאלת מילוי מקומו של זה — נודע ערך למעמד חיפה בעתיד כנמל-שלום ונמל-חירום כאחת (ראה: "נמל חיפה — בימי מלחמה" — ב"מערכות", חוב' כ"ו-כ"ז).

בגבול שבין הודו למזרח-התיכון

ענין רב, הן לגבי עתידה של הודו והן מבחינת יחסי בריטניה-הודו, יש בכך כי בחודש אפריל לא הכחישו דוברי מיניסטריון-הודו הבריטי את הענין שיהיה לבריטניה בהמשך קיומו של צבא-תמיד בגבול הצפון-המערבי של הודו. לדבריהם, הרי "בכל צורת שלטון שהיא" תהא נודעת חשיבות לחיל-צבא באותה שכנות, כדי להדוף את הפלישות המתמידות של שבטים אפגניים, וכן את הסכנה-שבכוח מארץ, שלא פורשה בשמה, "מעבר הגבול, מתעד ההוא". אולם, העירו עם זה, כי השימוש בחילות בריטיים באותו איזור אינו מתאים, מבחינות אקלימיות. צבאה הלאומי של הודו, הייליו

זקציניו יהיו הודים בלבד, ופלגות-צבא ברי-טיות תשארכנה בהודו לשם אימון הצבא הלאומי רק במצב שיתבקשו ע"י הממשלה ההודית החדשה, ולאחר זאת תצאנה בהדרגה ובשלמות. הצבא ההודי החדש, לפי הדובר, לא יהיה חלק במערכת ההגנה של הקיסרות, וגודלו ועצמתו יהיו תלויים בהודו בלבד. עם זאת אין מפקפקים בכך כי הודו תקבל על עצמה את קיומם של כל הקווים הכלליים, אשר ארגון האומות המאוחדות יפסוק ויקבע, בעניני הגנה לאומית.

למרד בצי ההודי
ארמירל-משנה ג'. גודפריי, אשר פקד על הצי-המלכותי-ההודי בשעת ההתמרדות בחודש פברואר, הודיע בפני ועדות-חקירה (ב) סוף אפריל) כי "רבים מהמלחים אשר השתתפו במהומות-בומבי השתייכו לאגף ה"שמאלי של תנועת-הקונגרס או אף לקבוצות קומוניסטיות. אחת מסיבות איהרצון היתה "התעמולה האנטי-בריטית" שלא-תאמן ו"

לא רוסנה בעתונים ידועים בבומבי וב"מקומות אחרים". משנשאל: "הסבור הנך כי תנועת איהאלמות של גנדי מסייעת לערעור המשמעת?" — השיב: "אומות שונות נקטו בהצלחה בדרך זו, ולו הייתי מנהיג המבקש מעמו כי ימרוד, ודאי הייתי בוחר במערכת האמצעים הזאת".

לדברי האדמירל, לא ידוע לו מקרה של פיטורי מלח על כך שאוטוביאוגרפיה של פנדיט נהרז נמצאה ברשותו. לדבריו, היתה איכות המזון כזאת, שאילו היה נודע — בארץ בעלת דעת-ציבור — כי מזון כזה נמנה בין טענות-המתקוממים, היה הדבר מקומם את הציבור נגדם. אלא ש"בהודו, מקום שאין בו דעת-ציבור, שונים פני הדברים".

ציילון
עפרות-תוריום — מתכת בלתי-שכיחה, המשמשת בייצור חמרי-נפץ אטומיים, — נמצאו במרס ש. ז. בציילון האי.

מ י ו מ ה ב ח ו ב ר ת

מן הנמנע היה להכליל בחוברת זו את מאמר ההערכה למאורעות תרצ"ו תוך התבוננות באותה תקופה בעד השפופרת של השנים שעברו עלינו מאז, הדרך בה צעדנו, והחיל אשר עשה הישוב. המערכת מקוה כי מאמרי זה ינתן בחוברת "מערכות" הקרובה.

עוז-הים" — (ישעיהו, כ"ג) — יהיה שמו של אולפן ימי בקיסריה אשר יכלול פנימיה, חדרי עבודה, שיכון ולימוד, ואולם מצויד במכשירים לאימון גופני וימי, וישא את שמם של עשרים ושלושה הימאים, מבחירי אנשי ההגנה אשר אבדו במסע-סוריה 1941. ליד "מעוז-הים", שתוכנו יהיה "אל הים", תרבותו ותפקידיו — יוקם בקיסריה "בית חנה סנש" ובו אולם לתצוגה ימית, צמחית הים ודגתו, מודלים של ספינות מעפילים ותחנה מטריאולוגית לדייגים.

יר צירלס גוין הוא מחבר הספר, רבי-הכמות וההיקף, "השיטור הקיסרותי" ("Imperial Policing") — ומתוך, ספר זה לקוח הקטע המובא כמימרה בעמ' 35 בעקבות מאמרו.

רשה העיר — השוכנת בגדות הויסלה, וידועת הקרבות מניאז — היא בעלת הסמל הניתן בפתח תקצירי סיפורי של הגנ. בוריקומו ובסקי; ומתוך כך תובן ממילא הדמות שבסמל.

ת

וכו של הקטע מדברי ג' מציני (לקוח מדרך ה' של כתביו) עשוי להסתלק, בשל שגיאת דפוס מצערת שהתגובה לחוכו, המלה "הרי", שבשורה השלישית שמלמטה — יש להעבירה לשורה הבאה, מיד לאחר המלה "תבוא", ולפני המלה "תהיינה".
ההוגה הגדול הזה של מלחמת השחרור הלאומית של איטליה, רבות ממחשבותיו — אשר תמיד הצטיינו במעוף החורג ממסגרת חיי אומה אחת בלבד — טרם פג תוקפם ועניינם אף בתקופתנו זאת. ולתשומת לב מיוחדת ראוי המיווג הנאה של עצמאות לאומית ושותפות אנושית, העובר, כחוסיה השני, בכל דבריו וכתביו.

ה

רהורים שונים מתעוררים בלב אגב קריאת הספר "כביש חולקולמסק" (שתרגמו העברי הופיע לפני כמה שבועות בשם: "אנשי פנפילוב").
היה מעשה, ב-1923, בשלהי הקיץ, בתחילת הסתיו, ובמרכז תחמושת גדול, עשרות ק"מ דרומית ממוסקבה בדרך לטולה, נפלה דליקה. מחסנים של אבקי שריפה ופגזים עלו באש והתעופו אגב קולות נפץ אדירים. חילי אדום אחד, שעמד אותה שעה על משמרתו בחזקת זקיף, לא נתבהל אלא הוסיף לעשות את תפקידו באמונה. עם שוך הדליקה הגיע לשם המצביא על גייסות הגליל-הצבאי המוסקבאי ושמע על התנהגות-למפת של אותו זקיף. ניגש המצביא עם בני לחייתו אל הזקיף ואמר לו: "בן-חיל, מה שמך?" והלה השיב מה שהשיב, והמעשה סופר אחר-כך בעתוני מוסקבה.

למחרת היום נתפרסמה רשימה שמתחה בקורת על המצביא. בקורת על שום מצב? על עסקי לשון גימוסין. כי שתיים הן ברוסית צורות הפניה שאדם פונה לחברו: בלשון אתה (לשון יחיד) ובלשון אתם (לשון רבים). בצורה הראשונה נוהגים אנשים שקורבה אינטימית יש ביניהם, או בדבר פלוגי מן המעמד החברתי העליון אל אלמוני שפחות ממנו בדרגה שהיה, כמובן, מקפיד לתפוס דווקא לשון רבים. ואלו הצורה השניה נוהגת היתה ביחסים שבין אנשים שלא נשתייכו ל"שכבה סוציאלית נמוכה" ולא היו קרובי משפחה וידידי נפש. והנה אוהה שיחה שבין המצביא לזקיף, כולה בלשון יחיד היתה בדבר המצביא, ולשון גימוסין בדבר הזקיף. והעתון המוסקבאי, — והיה זה כבר בתקופה של תביעת משמעת מוחלטת בצבא האדום — היקשה: "מנין שיויר קלוקל זה מן הצבא הצארי הישן? וכי אין לנו לשון-גימוסין משותפת וכללית לאנשי הצבא מכל הדרגות? הגיעה השעה להשתחרר מהרגלי עבר אלה?".

הליכותיהן של הנפשות הפועלות בספרו של א. בק — ולעתים קרובות — דרך דיבורם הרוסי — שלא נמסר ואולי לא יכול היה להמסר בתרגום העברי — הן כהליכותיו של המצביא הנ"ל והזקיף שהצטיין.

*

ענין א-ש-ה-מ-ט-ה שהובלט בחלקו האחרון של סיפור א. בק הוא, דווקא, דבר שרשמים עמוקים מאד לו בעברם הן של הצבא הרוסי והן של כל צבאות אירופה: זאת היתה צורת האש התקינה היחידה כמעט במאה השמונה עשרה. רק עם הופעת "שרשרת הקלעים" הופיעה בצידה גם צורת אש אחרת. בודדת-מכוונת. אש-מטח פירושה היה בדרך